

7 Viru-Nigula kirikaia ja asulakoha päästekaevamised

September–oktoober 2023
Töö tellija: Muinasprojekt OÜ / Atemo OÜ
Ajend: Pada–Kunda maantee uuendustööd
Uuringu juhatajad: Martin Malve, Tõnno Jonuks
Uuritud ala: u 200 m²

Viru-Nigulas asub mitmekihiline muistis, mille eri ajajärkudesse õnnestus maantee uuendamise käigus piiluda. Seda, et Viru-Nigulas oli küla juba hilisel rauaajal, teati varemgi, kuid ei arvatud, et muinasaegne kultuurkiht on niivõrd hästi säilinud. Viru-Nigulat mainitakse kirjalikes allikates esmakordselt juba 1241. aastal Taani hindamisraamatus. Seal on kirjas, et *Akedolæ*-nimelises külas oli 11 adramaad. Peatselt pärast ristiusustamist ehitati küla keskele kirik ja rajati selle ümber surnuaed.

Lisaks varasema asulakoha uurimisele puhastati 2023. aasta sügisel keskaegse kirikuaiast välja viis üksik- ja neli mitmikhauda, kuid veel paljud matused jäid uue maantee alla puhkama. Surnud olid enamasti maetud puusarkades ja peaga läände. Kokku leiti üksteist täiskasvanu ja viis alaealise skeleti. Lahkunutele oli kaasa pandud viis nuga, samuti helmekeesid, vöörõngaid, pandlaid, nõel, vaheliti otstega sõrmus, ehtenõel ja nõelakoda.

Muinasaja asulakoha uurimine. Arheoloogidel õnnestus enam kui poole meetri tusedusest kultuurkihist koguda hulgaliselt viikingi- ja hilisrauaaja savinõukilde. Foto: Martin Malve

Vaade Viru-Nigula kirikule ja uuringu alale kagust.

Viru-Nigula 1846. aastal 1772. aastast pärineva Vene keisrinna Katariina II ukaasiga tuli asulates paiknevates kirikuaedades matmine lõpetada. Kirikuaedade praegused piirid pärinevad enamasti 19. sajandist, st ajast, mil aktiivne matmine oli juba 30 aastat varem lõppenud. Seetõttu ei kajasta need paljudes paikades maastikul enam tegelikku keskaegse ja varauusaegse kalmistu ulatust. Geometrischer Plan von den Ländereien der Kirche St. Nicolai zu Maholm. EAA.854.4.415 leht 1

Ilmselt keskaegse kirikaia palktara vundament. Lisaks leiti lähedusest veel kerisahjuga hoone jäänused. Selle hoone dateering ega otstarve pole praegu teada. Foto: Tõnno Jonuks

Võimalik kolmikmatust maakividest konstruktsiooniga. Pildil on näha laste luustikud ja kivirida, mille all oli täiskasvanud mehe skelett. Kõik need olid ühes haualohus.

Ühishaud, kus oli koos kolm täiskasvanut ja üks alaealine.

Ehtenõel koos säilinud juuksesalguga arvatavasti 13. sajandil mulda sängitatud noore naise kukla tagant.

Nupotstega hoburaudsõlg 13. sajandil maetud täiskasvanud mehe rindkerelt. Fotod: Martin Malve

-500	1	50	450	550	800	1050	1225	1558	1800
eelrooma rauaaeg	rooma rauaaeg	rahvaste-rännuaeg	eel-viikingiaeg	viikingiaeg	hilis-rauaaeg	keskaeg	varauusaeg		